

IDEES

Idea de Giorgio Agamben

Bernat Lladó Mas
bernat.llado@campus.uab.es

Amb el suggerent títol *The Ongoing "Soft" Revolution*, el filòsof Slavoj Žižek anticipa el contingut d'un dels seus darrers llibres¹. L'autor en qüestió sosté que una veritable revolució política, capaç de trencar amb la "farsa liberal" és, avui en dia, aquella que renuncia a l'acció; escriu: "La dificultat avui és que, si cedim a l'impuls de "fer alguna cosa" directament (comprometre'ns en la lluita anti-globalització, per exemple), certament i indubtablement contribuïm a la reproducció de l'ordre existent. L'única manera de posar els fonaments per un canvi vertader i radical és retreure'ns de la compulsió d'actuar, a "fer res" – i així, obrir l'espai per un tipus diferent d'activitat." Se'ns retraurà la descontextualització d'una sentència tal; una sentència que, de ben segur, així, sense més aclariments, ni el mateix Žižek recolzaria. Però el cert és que una aportació així no deixa de tenir la seva lògica i aquesta, de forma general, ens ve a dir: els arguments que ens porten a l'acció política acaben essent els *contraarguments* dels qui ostenten el poder, o viceversa; i així, en una espiral indefinida d'arguments creuats es perd de vista el referent: la política esdevé espectacular. O també: l'acció reivindicativa acaba per legitimar la decisió política, reproduint així l'ordre establert. Finalment: el contingut específic de qualsevol reivindicació, més tard o més d'hora, acaba essent absorbit per dissenyadors i publicistes. D'aquí que un primer pas per trencar el cercle vicis de la política contemporània sigui per Žižek abandonar l'impuls a actuar, enfrontant d'aquesta manera el poder a si mateix.

Si hem començat aquest escrit amb el passatge llegit és perquè ens permet introduir un dels autors que darrerament més ha repensat la política contemporània: el filòsof Giorgio Agamben. I això perquè si alguna cosa caracteritza l'obra d'aquest pensador és també l'exaltació de la inacció; o més concretament: l'acció sense reivindicació. D'aquesta manera, a partir de la seva obra, podem il·luminar amb més intensitat les paraules amb les quals començàvem el text i que tan sols eren un pretext. Allò que de debò ens interessa és saber si som capaços de contenir un pensament, desbordant i inassolible, com el d'Agamben; i si tenim la competència per transmetre'l.

Norberto Agamben

De l'experiència dels esdeveniments ocorreguts a Tienanmen l'any 1989, on estudiants i obrers es manifestaren en contra del règim xinès i per això molts d'ells van ser aplacats i assassinats, Agamben n'extreu algunes idees que ens permeten indicar *un* dels arguments generals del seu pensament. En efecte, segons aquest autor, allò més sorprenent de "les manifestacions del maig xinès [va ser] la relativa absència de reivindicacions amb continguts determinats"; d'aquí que pel filòsof la reacció del govern xinès en contra de les manifestacions fos només aparentment desproporcionada. Perquè si alguna cosa no pot tolerar l'Estat, afirma, és enfrontar-se "a allò que no pot ni vol ser representat i que, amb tot, es presenta com una comunitat i una vida en comú", "sense pressupòsits ni condicions de pertinença". Per això conclou el mateix Agamben: "en qualsevol lloc [on] aquestes singularitats manifestin pacíficament el ser comú, hi haurà un Tienanmen i, abans o després, els carros armats acabaran per aparèixer."²

MONISTROL
CINE FOTO

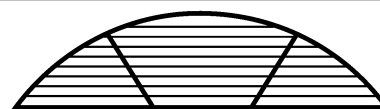
Fotografia - Cinema

Passeig de la Plaça Major, 4
SABADELL

RESTAURANT
cuina de mercat

Pintor Borrassà, 43-47 • 08205 SABADELL
Tels. 93 727 70 42 - 93 726 27 91

JAUME CODINA i PONT
ADMINISTRADOR DE FINQUES

Concepció, 25, 1r. - 08202 SABADELL
Tels. 93 726 03 45 - 93 727 33 01

Ara bé, per què una comunitat sense predicats, una manifestació que tan sols manifesta l'existència comuna, una singularitat qualsevol que no reivindica cap identitat més enllà d'una pertinença genèrica, sense atributs ni condicions, inquieta d'una manera tal a l'Estat? Agamben respon: perquè ella alça la comunitat a una categoria ontològica. Allò propi de l'ésser humà és el viure comunitari; d'aquí que no sigui necessari produir una comunitat per mitjà de cap política d'Estat allà on prèviament aquella ja existia; més ben dit, on ja existien una constel·lació de comunitats disperses, si bé d'una forma sempre obertes i per venir, inacabades, *en potència*.

D'aquesta manera l'Estat no seria sinó la producció –per mitjà de la *biopolítica*– d'una comunitat homogènia, fonamentant-se així no “sobre el vincle social, del que seria l'expressió, sinó sobre la seva dissolució, que impedeix”.³ L'alternativa a l'Estat és per Agamben la comunitat de les *singularitats qualssevol*, i els fets de Tienanmen tan sols mostrarien els primers indicis d'una comunitat així.⁴ Aquelles, continua el filòsof, apropiant-se de la seva *comunicació* s'apropiaran alhora del seu viure en comú; sense identitat que les representi, elles degradaran les bases sobre les quals reposa l'Estat, anticipant la política i la lluita futura: entre una humanitat l'existència de la qual és sempre comunitària però oberta, i un Estat que identificant-se amb una comunitat que representa, exclou de si, recloent-se sobre si, la humanitat o la nua vida.⁵ Només cal veure sinó els milers de refugiats i desplaçats, emigrats i *traspaperats* que, reduïts a la nua vida, vida sense drets, humans a seques, subratllen l'ambigüitat d'aquella declaració dels drets de l'home i del ciutadà (1789) que, a la vegada que reconeixia els drets dels ciutadans, abandonava a la intempèrie a la humanitat com a tal.

D'aquí que per Agamben també una política revolucionària sigui aquella que renuncia a l'acció. Rebutjant tota reivindicació, suspenent qualsevol forma d'identificació, la comunitat esdevé irrepresentable, pura potència; i d'aquesta manera s'erosiona el principi teològic de tot Estat: representar una idea de comunitat.

Si algú ha arribat a aquest punt sense perdre's -i si no ho ha fet, sense dubte és per la dificultat del filòsof o la incomprensió del qui escriu-, no s'estranyarà de les categories que Agamben utilitza per expressar com serà o hauria de ser el singular qualsevol que habita la comunitat sense Estat. En primer lloc, aquell qui constitueix la comunitat com qui no vol, és el *ser qualsevol*, “el ser tal que, sigui qui sigui, importa”; és a dir: *qualsevol* en pot formar part. Tan sols per existir, per ser tal com és, el ser qualsevol ha de “*tenir lloc*” a la comunitat *que ve*; no per ser d'una determinada manera ni per portar cap atribut, sinó tan sols per ser; no per cap essència sinó per la seva existència. I tanmateix, el ser qualsevol és singular: és un *rostre*, tan comú com singular. També és *substituïble*: podria estar en lloc d'un altre o un altre en lloc seu, d'aquí que els qui formen la comunitat qualsevol siguin irrepresentables. Per tot això l'argument ètic d'una comunitat qualsevol només pot ser aquell que renunciant a la realització de cap essència, “cap vocació històrica o espiritual, cap destí biològic”, només s'alça davant “el simple fet de la pròpia experiència com a possibilitat i potència”. Si es veu temptada a actuar, i en l'acció desgasta la seva potència, deixarà de ser una comunitat qualsevol: potser formarà un Estat, però per això perdrà la més comuna i singular de les característiques humanes. Allà on l'Estat delimita una sobirania, la humanitat és suprimida.

**TRAY
D'ART** **Galeria**
EXPOSICIONS
OBRA PERMANENT

PASSEIG DE LA PLAÇA MAJOR, 27
08201 Sabadell • Telf./fax 93 727 37 94

FONTSERE
ARTICLES PELL I VIATGE
Sant Quirze, 38
Tel. 93 725 85 41
SABADELL

ingrasa
la impremta

Tel.: 93 721 39 91

De tots els personatges que la literatura ha creat, l'escrivà Bartleby, de Herman Melville, és la figura exemplar d'un ser qualsevol; és, sobretot, l'encarnació de la pura potència, o de la humanitat.⁶ Bartleby resumeix per mitjà de la resposta recurrent a l'ordre que li ve de l'advocat per qui treballa ("preferiria no fer-ho"), la forma més pura de definir la *potència*: "potència de no ser" o "impotència". Si la "potència de ser" es caracteritza pel trànsit a l'acte, la "potència de no ser", en canvi, "té per objecte la potència mateixa". El paradigma d'una potència tal és, per Agamben, el pensament; aquest, en la mesura que també és potència de no pensar, "pot dirigir-se a si mateix" i esdevenir "pensament del pensament". Que el ser qualsevol pensi la pròpia potència, desplegui la seva contingència, o es situï en una zona d'indeterminació entre la potència de ser i no ser és, sense dubte, allò que l'Estat no pot transigir; com tampoc l'advocat de Melville pot tolerar la pura potència de l'escrivà qui *podent* escriure prefereix, no obstant, no fer-ho. Bartleby estableix en relació a l'escriptura un silenci: escrivà que ha deixat d'escriure, tampoc parla si no és per expressar que prefereix no escriure. I és també aquesta l'estructura fonamental del llenguatge humà: escindit entre llengua i discurs, potència i acte, allò que és propi de la naturalesa humana no és l'acte de la parla en si, sinó la seva impossibilitat o privació: el silenci. Mantenint-se en silenci, l'escrivà realitza allò que Agamben anomena un *experimentum linguae*, i que és la base d'una història i una política pròpiament humanes.⁷ Que ens privem de parlar o actuar, mantenint-nos en la pura potència, és l'únic camí de la revolució futura, car la desesperació més gran d'un poder ja establert no és altra que la incertesa de no saber el moment en el qual la veu i l'acció revolucionària irrompran l'escena parlamentària; i mantenir-se així, suspesos en la pròpia potència, és també l'única via per restablir la nua vida que tots som: dins i fora dels camps de concentració i extermini, estiguem o no inscrits en el registre de ciutadania.⁸

Però més enllà d'això, res. Agamben identifica per mitjà d'una anàlisi històrico-filosòfica l'obertura tectònica per on aflora el material totalitari dels Estats democràtics occidentals: en el trànsit de la política a la biopolítica, en la normalització de l'estat d'excepció, en l'obertura de nous camps (Guantánamo, Abg Ghraib, entre altres). Però el seu pensament s'esgota aquí; no és una reflexió operativa que permeti posar en pràctica polítiques concretes a fi de tancar la "sutura" democràtica. I això és, en part, perquè en el nucli de la seva obra hi trobem una crítica absoluta a les democràcies avui en dia existents; com si aquestes tard o d'hora, irrevocablement, es veiessin empeses a rrelliscar pel pendent totalitari avall, encara que això sigui, tal i com avui en dia es manifesta, de forma difusa i "tècnicament no declarada".⁹ Per tant, com si s'hagués de repensar la filosofia política occidental de cap a peus: uns peus que enfonsen la seva petjada en el dret romà (en l'expressió *vitae necisque potestas* -"el poder de vida i de mort del pater sobre el fill"-, en la situació de *tumultus* i la declaració del *iustitium*, que és l'anticipació de l'actual Estat d'excepció, en l'*auctoritas*, precedent dels règims totalitaris.), i un cap que sobresurt a l'alba de la modernitat (amb els drets ciutadans o la formació de l'Estat-nació).

Però també aquesta mancança podria ser –a falta d'una expressió més imaginativa– una "estratègia discursiva" del mateix autor; en altres paraules: com si algunes de les categories utilitzades per Agamben limitessin al mateix temps el seu propi discurs. En concret una d'elles: la idea de *potència*. No és casual així que si el seu pensament parteix d'una determinada definició de l'existència humana, l'ésser en *potència*, també la seva escriptura s'atura allà on hauria de passar a l'acte, mantenint-se així en la pura possibilitat (passar o no a l'acció política). Com si per mitjà d'aquest gest l'autor ens exposés als lectors a formar part d'una nova comunitat *per venir*, també en potència, on l'única activitat pendent fos començar a pensar de nou la pròpia contingència, és a dir: la humanitat. ●

¹ Traduït al castellà com *La Revolución Blanda*, Atuel/Parusía, Buenos Aires, 2004.

² Agamben, G. *Mezzi senza fine*, Bollati Boringhiere, Torí, 1996. Traduït al castellà: "Medios sin fin. Notas sobre la política", Pre-Textos, València, 2001.

³ *Ibidem*.

⁴ Agamben, G., *La comunità che viene*, Giulio Einaudi, Torí, 1990. Traduït al castellà: "La comunidad que viene", Pre-Textos, València, 1996.

⁵ Agamben, G. *Homo Sacer. Il potere sovrano e la nuda vita.*, Giulio Einaudi, Torí, 1995. Traduït al castellà: "Homo Sacer. El poder soberano y la nuda vida", Pre-Textos, València, 1998.

⁶ Agamben, G. (amb G. Deleuze). *Bartleby, la formula della creazione*, Macerata, Quodlibet, 1993. Traduït al castellà: "Preferiria no hacerlo", València, Pre-Textos, 2000-2005.

⁷ Agamben, G., *Infanzia e storia*, Giulio Einaudi, Torí, 1978-2001. Traduït al castellà: "Infancia e historia. Destrucción de la experiencia y origen de la historia", Buenos Aires, 2003. Especialment el darrer capítol, titulat "Experimentum linguae" (pàg., 213-222).

⁸ Agamben, G. *Ciò che resta di Auschwitz: L'Archivio e il testimone (Homo sacer III)*, Bollati Boringhiere, Torí, 1998. Traduït al castellà: "Lo que queda de Auschwitz. El archivo y el testigo. Homo sacer III", Pre-Textos, València, 2000.

⁹ Agamben, G., *Stato di eccezione (Homo Sacer, II, 1)*, Bollati Boringhiere, Torí, 2003. Traduït al castellà: "Estado de excepción. Homo Sacer II, 1", Pre-Textos, València, 2004.

JA COMERCIAL ALEMANY

CENTRE DE JARDINERIA, AGRICULTURA i FORESTAL
Tallers i serveis postvenda

Ctra. Barcelona, 22-26
Tel. 93 725 63 95
SABADELL

g.i. ASSESSORS, S.L.

GESTIÓ INTEGRAL. JURÍDICA. FISCAL. LABORAL

Rambla, 5, 4a planta - 08202 Sabadell
Tels. 937 275 920 - Fax 937 256 456
gestio@giassessors.com